

KÖNYVISMERTETÉSEK

2/K/73

651.926

TARNÓCZI Lóránt:

Fordítástechnika

/Műszaki-gazdasági fordítások idegen nyelvből magyarra./

Bp. 1972. OMKDK.

/A Tudományos Tájékoztatás Elmélete és Gyakorlata, 20.sz./ 228 p.

A nemzetközi kapcsolatok fejlődése, a gyors technikai változások és az ezek nyomán mutatkozó átalakulás a fogyasztók igényeiben egyre nélkülözhetetlenebbé teszik a külföldi irodalom folyamatos figyelemmel kísérését, az új eredmények megismerése és a szükséghez képest történő felhasználása céljából. Ilyen körülmények között fokozott jelentősége van a fordítási tevékenységnek, ezzel kapcsolatban pedig egyre nagyobb szükség van a fordítások szakszerűségét elősegítő, a fordítók munkáját elméleti és módszertani szempontból alátámasztó munkák kidolgozására. Ebből a szempontból tekintve házagpótlónak nevezhetjük az előttünk fekvő könyvet, amely remélhetőleg a tárgykörrel foglalkozó további művek megírására és kiadására ösztönöz majd.

A széles területet felölelő munka címénél jóval többet ad, mert bevezetőül elméleti tájékoztatást nyújt a fordítási problémákról és a fordítási gyakorlatból vett példák tömegével szemlélteti a fordítói hivatással járó különféle buktatókat, a szakma komplex jellegéből adódó előrelátható és váratlan nehézségeket. Ezzel kapcsolatban a szerző sok megszívlelésre érdemes tanácsot ad, rengeteg gyakorlati példával szolgál, amelyet a szakma művelői jól hasznosíthatnak mindennapi munkájukban. Különösen vonatkozik ez a mű 5. fejezetében közölt fordítási gyakorlatokra, amelyek részben bő példatárral alátámasztott nyelvhelyességi útmutatóul szolgálnak az idegen nyelvből magyarra fordítók számára, részben pedig azért vannak hivatva a német, angol, francia nyelvből készülő magyar fordítások elvégzését megkönnyíteni, hogy az említett idegen nyelvek számos kifejezésének helyes értelmezésével az e téren gyakori fogalomzavar eloszlátását segítik elő.

Nem kell különösebben hangsúlyoznunk, hogy egy ilyen széles területre kiterjedő, több idegen nyelv példatárára támaszkodó munka

nem törekedhet a tárgykörben adódó szétágazó problémák hiánytalan feltárására és megoldására. Erre egyébként a szerző maga is rámutat művének bevezetésében. Kétségtelen azonban, hogy széles körű szakmai és nyelvismereteire támaszkodva jó megalapozottsággal törekszik a hazánkban tevékenykedő fordítói gárda munkájának megkönnyítésére, ismereteinek gyarapítására.

Meg kell még emlékeztünk az orosz nyelvű műszaki-gazdasági szövegek fordítását tárgyaló, SZABO György által készített fejezetről, amely igen hasznos gyakorlati segítséget jelent az orosz nyelvű szakszövegek fordítói számára.

Gáspár István

FOLYÓIRATCIKK REFERÁTUMOK

5/73

024.5:001.814.2

Szabadpolcos könyvtárban sikertelenül végződő dokumentumkeresés okainak statisztikai elemzése. /measuring readers' failure at the shelf./ - URGUHART, J.A. - SCHOFIELD, J.L. = Journal of Documentation, 27.k. 4.sz. 1971.dec. p.273-286.

A könyvtár vezetősége számszerű adatokat igényel a könyvtár tevékenységéről. Az alábbi módszer annak felmérésére szolgál, hogy az olvasók milyen okok miatt nem találták a kívánt könyvet a polcokon.

A felmérés eredményeiből a könyvtáros megtudhatja, hogy

- melyek a leggyakrabban keresett, illetve nehezen hozzáférhető könyvek;
- mennyire sikeresek az olvasók könyvkereséseik során;
- mik okozzák kudarcaikat;
- és milyen lépéseket kell tenni azok csökkentésére.

A "keresési kudarc" mérése és okainak vizsgálata azért fontos, mert angol és amerikai adatok szerint az olvasóknak közel 50%-a nem találja helyén az általa keresett könyvet.

Az állomány /könyv és periodikum/ hozzáférhetőségének vizsgálata négy nagy-britanniai egyetemi könyvtárban csekély többletmunkával járó módszert vezettek be. A cikk a Cambridge-i Egyetemi Könyvtárban végzett mérések adatait ismerteti. A módszer lényege az, hogy keresése sikertelenségét az olvasó maga jelzi. A polcnak arra a helyére, ahol a könyvet hiába kereste, kartont helyez. A kartonra eredetileg csak a könyv hívószámát irták fel. A rendszer tökéletesítése érdekében azonban később szükségesnek mutatkozott az is, hogy az olvasó jelölje meg "statusát": egyetemi oktató-e, aki egy egész szemeszterre /3 hónap/ kölcsönözhet, utolsó éves vagy kutatással foglalkozó hallgató, akinek két hét a kölcsönzési idő, vagy hallgató, aki csak a könyvtáron belül használhatja a könyveket és periodikus kiadványokat.

A visszaérkezett könyveket mindig a könyvtárosok rakják vissza a polcokra.

A vizsgálat teljes időtartama alatt a visszaérkezett könyvekbe kartonon jelölték meg a dokumentumok kintlétének okát /könyvkötés, címkézés, oktatói vagy egyéb kölcsönzés/. Ha polcra való visszarakáskor a könyv helyén a hiábavaló keresést jelző cédulát találták, arra is rávezették az okot. A vizsgálat teljes időtartama után a polcon talált, a hiábavaló keresést jelző karton a nem megfelelő helyen való keresést mutatta.

A méréseket két egymást követő időszakban végezték. Az őszi /9 hetes/ felmérés alkalmával 3347 db "kudarcot" jelző cédulát helyeztek el az olvasók. A második alkalommal tavasszal /13 hét alatt/ 6220 cédula jelezte a sikertelen keresést. Összevetve a két felmérés adatait, kitűnik, hogy a hiába keresett könyvek száma a tavaszi időszakban csaknem kétszeres az őszi időszakhoz viszonyítva, holott a felmérés ideje mindössze másfélszer hosszabb /9, illetve 13 hét/.

A "kudarc" okait vizsgálva figyelemreméltó eredményeket hozott a felmérés. Mindkét időszakban

- tartós kölcsönzés
- belső /olvasótermi/ használat
- és az egyéb kölcsönzés

majdnem egyenlő arányban - 30-30%-ban - volt oka annak, hogy az olvasó nem találta helyén a könyvet. A nem megfelelő helyen való keresés viszont az eseteknek csak kis százalékában okozott kudarcot.

Megállapították, hogy egy 500 ezer kötetes könyvtárban kb. 500 könyv okozta a "keresési kudarcok"-nak csaknem a felét. A legtöbb hiába keresett könyv a közgazdaságtan, a társadalomtudományok, a földrajz és a nyelvtudományok tárgyköréből adódott. /Ha pl. 413 monográfiából, amelyet összesen kettőnél többször is kerestek sikertelenül. másodpéldányt szereztek volna be, tavasszal 575 kudarcot előzhettek volna meg. Ha pedig abból a 40 periodikumból, amelyet háromszor vagy

többször kerestek ősszel eredménytelenül, rendeltek volna másodpéldányt, tavasszal 299 alkalommal elkerülhető lett volna a sikertelen keresés.

A vizsgálati eredmények azt is megmutatták, hogy a különböző statusba tartozók, a velük azonos statusban lévők kölcsönzése miatt szenvedik a legtöbb kudarcot, azaz az egyes státushoz tartozók érdeklődési köre jól elkülönül.

A kölcsönzési időt mérve megállapították, hogy egy héttel a sikertelen keresés után, a hiányzó könyvek 50%-a még nem került vissza. Átlagosan 30,1 napot kellett várni az oktatók által kölcsönzött könyvekre, legalább 10 napot, ha kutatással foglalkozó hallgató, 8 napot, ha utolsó éves hallgató kölcsönözte. Meglepően hosszú /11,4 nap/ a várakozási idő az olvasótermekben használt könyvekre is.

Ezeknek az eredményeknek birtokában a Cambridge-i Egyetemi Könyvtárban a következő intézkedéseket hozták, amelyekről a keresési kudarcok számának lényeges csökkenését várják:

- megváltoztatták az olvasótermekben a belső használat rendjét; hetenként egyszer minden könyvet visszaosztanak a polcokra;
- népszerűbbé próbálják tenni a hosszabb időre kölcsönzött könyvek "visszakértesét";
- a legtöbbet keresett könyvek és periodikumok kölcsönzési idejét lerövidítették;
- az igényeknek megfelelően módosítják az új beszerzéseket.

A fenti intézkedések hatékonyságáról újabb felméréssel fognak meggyőződni.

Bobok Györgyné

6/73

025.4:608.3

A szabadalmak osztályozása és a téma szerinti keresés kérdései.
/Klaszszifikacii izobretenij i voproszu tematicsieszkogo poiszka./ -
SENDEROV, V.Z. = Voproszu Izobretatel'sztva, 1971. 12.sz. p.28-31.

A szabadalmi tájékoztató rendszer fő feladata kettős: a szakértők számára a részletes, téma szerinti keresés biztosítása és a szabadalmi állomány tematikai teljessé tételének elősegítése. Az az általános törekvés, hogy a kutató számára csökkentsék a téma szerinti keresés során átnézendő információk mennyiségét, azt eredményezi, hogy a szabadalmi állományok számszerű gyarapodásával párhuzamosan a szabadalmi osztályozást a fogalmak mind fokozottabb felosztásával egyre részletesebbé teszik. A szabadalmi osztályozás általában akkor je-

lent kényelmes eszközt a részletes, téma szerinti kereséshez, ha egy-egy részbeosztásának a "terhelése" legfeljebb 100 dokumentum. A részletes felbontásnál valóban csökken az átnézendő irreleváns információ mennyisége, viszont megnő a fogalmak kettőződésének veszélye, mivel az egy-egy fejezetet kidolgozó szakértők igyekeznek a maguk részébe bezsufolni valamennyi számukra szükséges fogalmat. A túlságos részletezés negatív következményei miatt egyre szélesebb körben kezdenek felhasználni olyan kereső rendszereket, amelyek nincsenek kapcsolatban a szabadalmak osztályozási rendszerével, és így módon sokkal rugalmasabbak. További fontos előnyük, hogy az elektronikus számítógépeken való feldolgozás céljaira jóval könnyebben alkalmazhatóak.

Haraszthy Ágnes

7/73

347.77:681.325.67

A találmányi információkereső rendszer kiválasztása szabadalmi állományokban. /Vübor szisztemü poiszka informacii ob izobretenijah v patentnuh fondah./ - FEDENEV, G.Sz. - KRASZIVSZKAJA, R.L. = Naucsnuje i Tehniceszkie Biblioteki SzSzSzR, 1972. 5.sz. p.24-26.

Bár a találmányi ügyekkel kapcsolatos tudományos-műszaki tájékoztatás és szervezés javítására hozott kormányhatározat megvalósítása már hozott eredményeket, a szabadalmi tájékoztatás hatékonysága egyelőre még egyáltalán nem megfelelő. Ez mindenekelőtt azzal magyarázható, hogy a szabadalmi leírások jelentős része nincs feldolgozva, a keresés pedig kézzel történik. A retrospektív keresés még viszonylag kis állományok esetében is igen nehézkes, mivel a találmányokat a nemzeti szakozási rendszerek eltérő módon csoportosítják: van ahol népgazdasági ágak szerint /Japán/, van ahol a műszaki ágazatok szerint /német rendszer/ és van ahol rendeltetésük szerint /USA/. Sajnos a találmányokra vonatkozó különféle publikációk jelenlegi formájukban a gépi vagy automatizált feldolgozásra nem alkalmasak, de mindenképpen szükség van egy olyan kereső rendszer kidolgozására, amelynek segítségével gyorsan ki lehet választani a szabadalmi állományból egy meghatározott cél szerint az anyagokat /a konkrét műszaki megoldás megismerése, a műszaki fejlettségi szint értékelése az adott területen, a szabadalmi védettség ellenőrzése stb./. A szignaletikus információ keresésére a legalkalmasabbnak jelenleg az elektronikus számológépekre alkalmazott rendszer látszik, hiszen ez jelentős időmegtakarítást biztosít, és nem szükséges hozzá nagy mennyiségű kártya kezelése.

Az elektronikus számológépbe való adat-betáplálás és a segítségével történő információkeresés a következőképpen történhet.

1. A beérkező valamennyi szabadalmi leírást és információt az adott műszaki ágazat szakemberei elemzik; összehasonlítják az adott szabadalom megkülönböztető jegyeit a deskriptor-jegyzékkel és szám-

jegy-kódokkal látják el őket, majd felírják a szabadalom vagy találmány legfontosabb ismérveit. Ügyelni kell arra, hogy minimális mennyiségű adat kerüljön be a gépbe, mert az ismérvek számának vagy a bibliográfiai adatoknak a megnövelése csökkenti a memóriában tárolható ismertetések számát.

2. A fentiekben ismertetett jelzetelés után az adatok felkerülnek a lyukkártyákra, ellenőrzik a lyukasztás helyességét, majd betáplálják a gép memóriájába.

3. A gép külső memóriájának egyes blokkjait célszerű országok szerint szakosítani. A külső memória kapacitásának egy részét az állandó programok foglalják el.

Ha közepes nagyságú számítógépet /pl. Ural-4/ használnak fel, akkor mintegy 700 ezer szabadalmi leírásról lehet adatokat tárolni. Ez kb. a fele egy átlagos ágazati szabadalmi állománynak, ezért vagy több gépet kell egyidejűleg felhasználni, vagy pedig csak azokat a leírásokat kell a gépbe betáplálni, amelyeket a leggyakrabban keresnek, és a többi anyaghoz valamilyen más keresési módszert kell alkalmazni.

Összegezve tehát megállapítható, hogy a szabadalmi információk elektronikus számítógéppel történő automatizált keresése esetén megfelelő gyorsasággal rendelkezésre állnak a szükséges adatok, ugyanakkor a rendszernek fogyatékosai is vannak: a gépek memóriakapacitása korlátozott, magának a berendezésnek és üzemeltetésének költségei elég nagyok.

Haraszthy Ágnes

8/73

659.2.01:001.816:162.5

A logikai hibák és hatásuk a szöveg információs tulajdonságaira.
/Logicseszkije osibki i ih vlijanie na informacionnue szvojtstva tek-
szta./ - SZVINGOV, V.I. = Naucsno-Tehnicoszka Informacija, Szeri-
ja 2. 1972. 5.sz. p.20-25.

A szövegben lévő logikai hibákat nemcsak a rosszul ellenőrzött írásbeli kifejezésmód véletlen eseteiként kell vizsgálni, hanem olyan sztereotip mechanizmusok megjelenéseiként is, amelyek a szöveget író vagy feldolgozó emberek logikai kultúrájának általános színvonalát jelzik. E mechanizmusok bizonyos fókig ösztönösen lépnek fel a szöveg többszöri apercipiálása során ismétlődő hibás strukturák hatására. A logikai hibák megszüntetése, illetve megelőzése ebből a szempontból a logikai nevelés, vagyis a logikusan helyes tájékoztatás fontos esz-
köze. A feladat megoldása a tudományos szerkesztői munka színvonalá-
nak emelésével, e folyamat logikai oldalának fokozott figyelemmel ki-
sérésével kapcsolatos, és előtérbe állítja a szerkesztési munkát vég-

zők logikai oktatásának és nevelésének gyakorlati problémáit. Az oktatás és a nevelés a logikai kultúra kialakításának egymással összefüggő, de különböző oldalait jelenti. Az oktatás lényegét tekintve nem más, mint a logika területére vonatkozó, meghatározott elméleti ismeretek átadása, a nevelés pedig a megfelelő készségek fejlesztése, bizonyos automatizmusok kialakítása. Az utóbbi különösen lényeges, hiszen a szerkesztési folyamat reális megítélése nemcsak a minőségi, hanem a mennyiségi mutatók figyelembevételét is megköveteli.

A gyorsolvasással foglalkozó publikációk általában figyelmen kívül hagyják a szöveg strukturális sajátosságait, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak a logikai figyelem koncentrációjával. Az olyan bonyolult folyamatnál azonban, mint az olvasás, nem szabad csupán a fiziológiai és pszichológiai szempontokra korlátozódni, hanem számolni kell a szöveg logikai sajátosságaival is. A szerkesztők logikai felkészítésével kapcsolatos legfontosabb feladat jelenleg az, hogy speciális logikai tanfolyamokat készítsenek elő és szervezzenek meg, amelyek a logikai elméletnek a szerkesztési munka gyakorlati szükségletei szempontjából nélkülözhetetlen alapjaira épülnek. Ehhez természetesen szükség van megfelelő tankönyvekre és módszertani gyakorlatanyagra is, amelyek messzemenően figyelembe veszik a szakma sajátosságait, és reális szöveganyagot tartalmaznak. Az ilyen jellegű intézkedések sikeres megvalósítása csak akkor lehetséges, ha elméletileg alaposan kidolgozzák az egész problémakört, amely közvetve vagy közvetlenül kapcsolódik a szöveg logikai és információs elemeinek kölcsönhatásához. A téma alapos kimunkálása az informatika, a logika, a nyelvészet és pszichológia terén dolgozó tudományos kutatók együttes erőfeszítéseit teszi szükségessé.

Haraszthy Ágnes

Beszél itt valaki FORTRAN-ul?

/American Libraries, 3.k. 3.sz. 1972.márc.312.p./